

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในหมวด 3 มาตรา 27 ว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และแม้จะไม่มีกรกล่าวถึงสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นการเฉพาะเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ 2540 แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐในการดำเนินการจัดระบบบริหารงานยุติธรรมเพื่อประโยชน์ของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในมาตรา 68 กล่าวคือ “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร และรัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม...” ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญย่อมแสดงให้เห็นถึงสิทธิของประชาชนที่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวกและรวดเร็วโดยภาครัฐมีหน้าที่ดำเนินการจัดการให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม

เมื่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยอาศัยระบบยุติธรรมหลัก ซึ่งเริ่มจากการฟ้องคดี การสอบสวน การพิจารณาคดี การพิพากษาคดี การกำหนดโทษของผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยภาครัฐยังพบปัญหาเรื่องคดีข้อพิพาทที่มีจำนวนมากทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ขั้นตอนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมีความยุ่งยากซับซ้อน ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การมีโอกาสดำเนินการพิพากษาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม จึงเกิดแนวความคิดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขึ้นมาเพื่อสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักและเป็นแนวทางในการจัดการปัญหาความเหลื่อมล้ำดังกล่าว

ระบบยุติธรรมชุมชนเป็นระบบยุติธรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากมีแนวคิดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านความเป็นธรรมทางสังคมของชุมชนและผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่ายและรวดเร็ว และอุดช่องว่างของระบบยุติธรรมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายอันเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดได้รับรองไว้

ระบบยุติธรรมชุมชนเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกซึ่งให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม สร้างความเข้มแข็งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการแก้ปัญหาและป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไข ตลอดจนกำหนดรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา สภาพสังคม ตลอดจนความต้องการของคนในชุมชน โดยส่งเสริมให้ชุมชนดำเนินการร่วมกับภาครัฐในลักษณะของความเป็นหุ้นส่วนในชุมชน

เทศบาลตำบลแม่่นะ เป็นเทศบาลตำบลที่อยู่ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ที่มีลักษณะความหลากหลายทางประชากร อันได้แก่ คนเมือง ม้ง ลีซู ดาระอั้ง จีนฮ่อ ไทใหญ่ ปกาเกอญอ ลาหู่ อันส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ย่อมมีวัฒนธรรม จารีตประเพณี แนวคิดความเป็นอยู่ วิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ในการดำรงชีพซึ่งแตกต่างกันอันอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทต่าง ๆ ตามมาได้ อีกทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเทศบาลตำบลแม่่นะ ยังถือเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม หากเกิดข้อพิพาทใดขึ้นอาจได้รับความยุติธรรมที่ไม่เพียงพอ

การนำระบบยุติธรรมชุมชนมาใช้ในเทศบาลตำบลแม่่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมการป้องกัน แก้ไข กำหนดรูปแบบวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนให้สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงและสภาพของสังคมอันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐต้องสร้างระบบยุติธรรมเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยสะดวก รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายไม่สูงเกินไป ย่อมเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ดีแม้จะมีการนำระบบยุติธรรมชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอันเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมมาใช้ในชุมชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่เทศบาลตำบลแม่่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ แต่ยังคงมีปัญหาในเรื่องแนวทางความชัดเจนสำหรับการดำเนินกระบวนการของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ข้อพิพาทหรือความผิดที่สามารถนำเข้าสู่ระบบยุติธรรมชุมชน ตลอดจนบทบาทอำนาจของหน่วยงานในการจัดการยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

วิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบระบบยุติธรรมชุมชนในการระงับข้อพิพาทของเทศบาลตำบลแม่่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมศึกษาแนวทางในการระงับข้อพิพาทของกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลแม่่นะ โดยอาศัยวัฒนธรรมจารีตประเพณี กฎระเบียบของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อพิจารณาหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจารีตประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ จนนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ และก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างยั่งยืนภายในชุมชนโดยคนในชุมชนด้วยตนเอง

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบยุติธรรมชุมชน การระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนภายในเทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนหน่วยงานผู้รับผิดชอบ มีอำนาจ และมีบทบาทสำคัญต่อระบบยุติธรรมชุมชน
2. เพื่อศึกษากฎหมาย จารีตประเพณีท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในเทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ในการกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตลอดจนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบระบบยุติธรรมชุมชนให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างยั่งยืน

1.3 กรอบแนวคิดวิจัย

วิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาระบบยุติธรรมชุมชนในเทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนกฎระเบียบ จารีตประเพณีภายในชุมชนว่ามีวิธีการจัดการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างไรและมีประสิทธิภาพเพียงใดอีกทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอวิธีการในการจัดการข้อพิพาทและสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชนในรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและจารีตประเพณีของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์และให้คนในชุมชนได้มีส่วนในการกำหนดแนวทางการยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยุติธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1) ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ เทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

2) ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

3) ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ศึกษากฎหมาย ระเบียบ จารีตประเพณีของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในการระงับข้อพิพาท

ในชุมชน

- ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์และภาครัฐในการเข้าถึงระบบยุติธรรมชุมชน

- นำองค์ความรู้ที่ได้พัฒนาระบบยุติธรรมชุมชนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับชุมชน

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบระบบยุติธรรมชุมชน การระงับข้อพิพาทโดยยุติธรรมชุมชนภายในเทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่รวมถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนหน่วยงานผู้รับผิดชอบ มีอำนาจ และมีบทบาทสำคัญต่อระบบยุติธรรมชุมชน

2. เพื่อให้ทราบกฎเกณฑ์ จารีตประเพณีท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในเทศบาลตำบลแม่ณะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ในการกำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ตลอดจนการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์

3. เพื่อให้ได้รูปแบบระบบยุติธรรมชุมชนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างยั่งยืน